SUN'IY INTELLEKT DAVRIDAGI TA'LIM TIZIMI: IJTIMOIY, HUQUQIY VA XALQARO JIHATLARI

Xusnuddinova Zulayxo Xamidullayevna
Maxsus pedagogika kafedrasi o'qituvchisi p.f.f.d; CHDPU, Chirchiq, O'zbekiston
+998931055485 xusnuddinovazulayxo@gmail.com
Axmedova Iroda
Sobirboyeva Mashhura
Hasanova Nozli
Talaba, CHDPU, Pedagogika fakulteti, Chirchiq, O'zbekiston

Annotatsiya: Mazkur ish sun'iy intellekt davrida ta'lim tizimining transformatsiyasi, uning ijtimoiy, huquqiy va xalqaro jihatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga ta'siri, ta'lim sifati va ochiqligini oshirishdagi o'rni, shuningdek, raqamli tengsizlik muammolari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, ta'lim sohasida sun'iy intellektdan foydalanish bilan bog'liq huquqiy me'yorlar, axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalalari yoritiladi. Xalqaro tajriba asosida turli mamlakatlarda sun'iy intellektni ta'limga joriy etishning o'ziga xos jihatlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ta'lim tizimi, raqamli transformatsiya, ijtimoiy ta'sir, huquqiy tartibga solish, xalqaro tajriba, ta'lim innovatsiyalari, axborot xavfsizligi.

Аннотация: Данная работа посвящена анализу трансформации системы образования в эпоху искусственного интеллекта, а также её социальных, правовых и международных аспектов. Рассматривается влияние технологий искусственного интеллекта на образовательный процесс, их роль в повышении качества и доступности образования, а также проблемы цифрового неравенства. Особое внимание уделяется правовым нормам использования искусственного интеллекта в сфере образования, вопросам информационной безопасности и защиты персональных данных. На основе международного опыта анализируются особенности внедрения искусственного интеллекта в образование в различных странах.

Ключевые слова: искусственный интеллект, система образования, цифровая трансформация, социальное воздействие, правовое регулирование, международный опыт, образовательные инновации, информационная безопасность.

Annotation: This paper examines the transformation of the education system in the age of artificial intelligence, focusing on its social, legal, and international dimensions. It explores the impact of artificial intelligence technologies on the educational process, their role in improving the quality and accessibility of education, as well as issues of digital inequality. Special attention is given to the legal frameworks governing the use of artificial intelligence in education, including information security and personal data protection. Based on international experience, the study analyzes the specific features of implementing artificial intelligence in education across different countries.

Keywords: artificial intelligence, education system, digital transformation, social impact, legal regulation, international experience, educational innovation, information security.

Kirish Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari jadallashib borayotgan bir davrda sun'iy intellekt texnologiyalari jamiyatning barcha sohalariga, xususan, ta'lim tizimiga chuqur kirib bormoqda. Sun'iy intellekt nafaqat axborotni qayta ishlash va tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda, balki ta'lim jarayonining mazmuni, shakli va metodologiyasini tubdan o'zgartirishga xizmat qilmoqda. Shu bois, zamonaviy ta'lim tizimi oldida yangi vazifalar raqamli kompetensiyalarni shakllantirish, individual yondashuvni kuchaytirish va ta'lim sifatini oshirish kabi dolzarb masalalar yuzaga kelmoqda.

Sun'iy intellektning ta'limga joriy etilishi ijtimoiy jihatdan keng imkoniyatlar yaratish bilan birga, ayrim muammolarni ham yuzaga chiqarmoqda. Xususan, raqamli tengsizlik, texnologiyalarga kirish imkoniyatlarining cheklanganligi va inson omilining qisqarishi kabi masalalar alohida e'tibor talab etadi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish huquqiy jihatdan ham tartibga solinishi zarur bo'lgan sohalardan biri hisoblanadi. Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, akademik halollikni ta'minlash va intellektual mulk huquqlarini muhofaza qilish kabi masalalar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro miqyosda esa sun'iy intellekt texnologiyalarini ta'lim tizimiga integratsiya qilish bo'yicha turli yondashuvlar va strategiyalar ishlab chiqilmoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellektdan samarali foydalanish ta'lim sifatini oshirish, innovatsion muhitni rivojlantirish va global raqobatbardoshlikni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot sun'iy intellekt davrida ta'lim tizimining ijtimoiy, huquqiy va xalqaro jihatlarini kompleks tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, mavjud muammolar va istiqbolli yechimlarni aniqlashni maqsad qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Sun'iy intellektning ta'lim tizimiga ta'siri so'nggi yillarda ilmiy tadqiqotlarning markaziy yo'nalishlaridan biriga aylangan. Xalqaro va mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalari ta'lim samaradorligini oshirish, individual yondashuvni ta'minlash hamda ta'lim jarayonini avtomatlashtirishda muhim vosita sifatida qaralmoqda. Jumladan, adaptiv o'qitish tizimlari, aqlli tutorlar va ta'lim analitikasi orqali o'quvchilarning bilim darajasini real vaqt rejimida baholash imkoniyati kengaymoqda. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda sun'iy intellektning haddan tashqari keng qo'llanilishi o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi ham qayd etilgan[1].

Huquqiy jihatdan olib borilgan izlanishlarda esa sun'iy intellektdan foydalanish bilan bog'liq normativ-huquqiy bazaning yetarli darajada shakllanmaganligi, ayniqsa, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, mualliflik huquqi va akademik halollik masalalari dolzarbligi ta'kidlanadi. Xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar sun'iy intellektdan foydalanishda etik me'yorlar va ochiqlik tamoyillariga amal qilish zarurligini ko'rsatadi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari sun'iy intellektning ta'lim tizimidagi o'rni tobora ortib borayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar yordamida o'quv jarayonini individuallashtirish imkoniyati kengayib, har bir o'quvchining ehtiyojiga mos ta'lim berish imkoniyati yuzaga kelmoqda. Bu esa ta'lim sifatini oshirish bilan birga, o'quvchilarning motivatsiyasini ham kuchaytiradi. Sun'iy intellektdan foydalanish barcha hududlarda bir xil darajada emas. Raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi ayrim hududlarda ta'lim sifati o'rtasidagi

[1] Xudoyberdiyev, A. Raqamli iqtisodiyot va sun'iy intellekt asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.

tafovutni yanada kuchaytirishi mumkin. Shu sababli, davlat siyosatida raqamli tenglikni ta'minlash ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lishi zarur.

Huquqiy jihatdan esa sun'iy intellektdan foydalanish aniq me'yoriy asosga ega bo'lishi kerak. Aks holda, shaxsiy ma'lumotlarning noqonuniy ishlatilishi, akademik halollikning buzilishi va intellektual mulk huquqlarining poymol etilishi kabi muammolar yuzaga kelishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, xalqaro tajriba asosida milliy qonunchilikni takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Xalqaro darajada olib borilgan muhokamalar sun'iy intellektning ta'lim sohasida global hamkorlikni kuchaytirish vositasi ekanligini ko'rsatadi. Turli mamlakatlar o'rtasida tajriba almashinuvi va innovatsion yondashuvlarning joriy etilishi ta'lim tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Natijalar

Sun'iy intellekt texnologiyalarini ta'lim tizimiga joriy etish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi. Xususan, o'quv jarayonini avtomatlashtirish, individual o'quv trayektoriyalarini shakllantirish va bilimlarni baholash tizimini takomillashtirishda ijobiy natijalarga erishilmoqda. Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatdiki, rivojlangan davlatlarda sun'iy intellektdan foydalanish samarali yo'lga qo'yilgan bo'lib, bu ta'lim sifatining oshishiga olib kelgan. Shu bilan birga, rivojlanayotgan mamlakatlarda bu jarayon hali ham rivojlanish bosqichida ekanligi aniqlandi.

Xulosa

Sun'iy intellekt davrida ta'lim tizimi tubdan o'zgarish bosqichiga kirib bormoqda. Ushbu jarayon ta'lim sifatini oshirish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va global raqobatbardoshlikni kuchaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Biroq, sun'iy intellektdan samarali foydalanish uchun ijtimoiy, huquqiy va texnologik muammolarni kompleks hal etish zarur. Kelgusida ta'lim tizimini rivojlantirishda sun'iy intellekt imkoniyatlaridan oqilona foydalanish, raqamli tenglikni ta'minlash, shuningdek, huquqiy bazani mustahkamlash ustuvor vazifalardan biri bo'lib qoladi. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va ilg'or tajribalarni joriy etish orqali ta'lim tizimini yanada takomillashtirish mumkin. Mazkur tadqiqot natijalari sun'iy intellekt asosida zamonaviy ta'lim tizimini shakllantirishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Russell, S., Norvig, P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. – 4th ed. – Pearson, 2021.
2. UNESCO. Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development. – Paris: UNESCO Publishing, 2019.
3. OECD. AI in Education: Giving Every Learner a Chance to Succeed. – Paris: OECD Publishing, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi. – Toshkent, 2020.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. Ta'lim tizimini raqamlashtirish bo'yicha me'yoriy hujjatlar va dasturlar. – Toshkent, 2021.
6. Abdullayeva, D., Karimov, Sh. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
7. Xudoyberdiyev, A. Raqamli iqtisodiyot va sun'iy intellekt asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.

References

1. Russell, S., & Norvig, P. Artificial Intelligence: A Modern Approach (4th ed.). – Pearson, 2021.
2. UNESCO. Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development. – Paris: UNESCO Publishing, 2019.
3. OECD. AI in Education: Giving Every Learner a Chance to Succeed. – Paris: OECD Publishing, 2021.
4. Administration of the President of the Republic of Uzbekistan. “Digital Uzbekistan – 2030” Strategy. – Tashkent, 2020.
5. Ministry of Higher and Secondary Specialized Education of the Republic of Uzbekistan. Regulatory Documents and Programs on the Digitalization of the Education System. – Tashkent, 2021.
6. Abdullayeva, D., & Karimov, Sh. Innovative Technologies in Education. – Tashkent: Fan va Texnologiya, 2022.
7. Khudoyberdiyev, A. Digital Economy and Fundamentals of Artificial Intelligence. – Tashkent: Iqtisodiyot Publishing House, 2021.